

РОЗВИТОК НАУКИ, МИСТЕЦТВА ТА ЛІТЕРАТУРИ У СЕРЕДНЬОВІЧЧІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ СЕРЕДНЬОВЕРХНЬОНІМЕЦЬКОЇ МОВИ

На формирование немецкого языка оказывали влияние экстралингвистические факторы, такие как развитие городов, торговли, возникновение новых профессиональных классов, создание университетов. В предлагаемой статье рассматриваются становление экономики разных социальных классов, развитие науки, искусства, литературных направлений и их влияние на средневерхненемецкий язык.

Ключевые слова: рыцарская культура, ремесленничество, укрепление городов, бюргерский класс, дворянство, наддиалектный вариант языка, Средневековье, экстралингвистические факторы.

Forming of German Language was influenced by extra-linguistic factors, such as urban development, trades, origins of new professional classes, creation of the universities. In the following article it is reviewed formation of economy, different social classes, progress of the science, art and literature tendencies, and their influence on Middle High German language.

Key words: knight culture, workmanship, consolidation of the cities, Burgher class, nobility, over-dialect version of the language, The Middle Ages, extra-linguistic factors.

Розпочаті у X-XI століттях грошові відносини, які переросли у XIV-XV грошову та кредитну системи, зростання закордонної торгівлі та зміцнення міст значно впливали на соціальне життя. Стрімко зростали нові професійні класи, наприклад, ремісництво та купецтво. Змін також зазнали господарчі відносини між людьми, які принесли з собою у XIII — XIV століттях повільне зростання та згладжування подальших народних кіл. У період з XIII до XIV століття, до сільсько-господарської кризи покращуються умови життя сільського населення. З соціальної точки зору цей клас населення зневажався іншими

класами, хоча з економічної точки зору саме благополуччя селян було важливою передумовою процвітання міської економіки. Положення селян укріплювалося також завдяки східній колонізації потойбіч Ельби та Заале, внаслідок чого вони отримали право на власність [1;].

У XIV столітті відбуваються подальші зміни життєвих умов різних класів населення. Чорна смерть, голод, спустошення та аграрна криза залишили свої сліди. Під час епідемії чуми з 1347 року міста часто втрачали майже половину своїх жителів. В той самий час здешевлюється сільськогосподарська продукція внаслідок надлишкового виробництва. Купівна сила концентрується в містах, які знову переживають свій розквіт, на противагу знаті та селянам. На передній план з цього часу виступають ремісники, тому що саме міста стають центром ремісничої діяльності. Також в них здійснювався контроль та регулювання всіх видів торгівлі. У цей час вводиться обмеження на виробництво предметів розкоші та розкішного вбрання, крім будівничої сфери [2].

У цей час також набуває значного розвитку наука. Теологія, філософія та юриспруденція вважалися у середньовіччі справжніми науками. Медицина викладалася також як основний предмет вищої школи. Не тільки духовні кола, церкви та монастирі фінансували науку і мистецтво, а також князі, які ставали засновниками університетів. У XIV столітті основним замовником мистецьких творінь була висока знать.

Перший німецький університет було засновано в Празі у 1348 вихованням у Франції Карлом IV. Після заснування празького університету послідували наступні у Відні 1365 р., у Гейдельберзі 1386 р., у Кельні 1388 р. та в Ерфурті 1392 р. Взірцем виступав Паризький університет, особливо теологічний факультет, який разом з Болонським університетом з його юридичним факультетом були найвідомішими у Європі в XI — XII століттях.

Основу навчання складала, за античним зразком, сім вільних мистецтв *das Trivium*: граматики, риторика, діалектика та *das Quadrivium*: арифметика, геометрія, музика і астрономія. Ці предмети належали до філософського факультету, який називався в ті часи артистичним факультетом. Він складав перший ступінь для навчання на інших факультетах [3 : 277]. Серед філософських течій Середньовіччя основними були реалізм, який ще за часів Арістотеля виступав у різних формах, та номіналізм, який сповідували Гобс, Локе, Гуме. Протиріччя між ними були відомі як спір універсалій, який відбувався особливо

бурхливо у XII та XIV століттях. Реалісти вели мову про самостійне існування тільки загальних понять, видів, категорій (*universalia*), в той час як номіналісти розглядали їх як “чисту” абстракцію та визнавали об’єктивне існування тільки окремих речей. Ці індивідуалістичні риси сприяли зміщенню філософських основ середньовічної картини світу та впливали на образотворче мистецтво, малювання, на мову і поезію. Також “містика” — “особистий шлях до Бога” підтримувала індивідуалізм. Вищевказані події були тісно пов’язані зі змінами у суспільних формах. Номіналізм напряму відповідав динамічним, авторитарним і колективним формам, завдяки яким могли підніматися на вищий рівень представники нижчих класів. Підтвердженням цього є деякі витвори мистецтва [3 : 278].

У XIII столітті в Німеччину проникає готичний стиль і панує, до речі, по всій Європі в архітектурі до XV століття, коли в Італії вже розпочалася епоха раннього Ренесансу. До найвагоміших будівель готики належать Кельнський собор (1248 р.), церква святої Єлизавети в Марбурзі (1235 р.), собор Стефана у Відні (1339 р.).

Положення і вплив готики можна підсумувати наступним чином: мистецтво готичних соборів — міське і громадянське мистецтво в тому сенсі, що під час спорудження соборів дилетанти відігравали більш значущу роль, внаслідок чого зменшувався мистецький вплив духовенства. Громадянським і міським це мистецтво було ще й тому, що спорудження церков та соборів не можна було уявити без коштів та багатства міст. В уявленні людей все більшу роль відігравала індивідуальність — зміни, що особливо чітко прослідковуються на портретах [4 : 277].

В цілому ранньому Середньовіччі вся література носила релігійний характер, у класичному Середньовіччі розвивалася світська література, яка охоплювала, в першу чергу, твори на замовлення дворянства. Виникнення світської літератури в період класичного Середньовіччя не можна відділяти від лицарства і його дворянської публіки. Ця література писалася для дворян та частково дворянами. Вона відображала, особливо в ліриці, бажані уявлення церковної і світської знаті. Великі світські князівські двори ставали літературними центрами цих меценатств [5 : 105].

Світова, народномовна лірика лицарського класу, що розвивалася з лицарсько-придворною культурою в другій половині XII століття, дістала назву мінезанг. Через поняття *Minne* ‘кохання’ є ця лірика єдиною в своєму роді в історії любовної поезії. Терміни *minnesang*,

minnesinger започаткували Вальтер фон дер Фогельвейде та Гартман фон Ає. Мінезанг розпочав свою історію у Франції, у Провансі. Дуже швидко форми і змісти прованської лірики трубадурів були перейняті в Німеччині. Німецький мінезанг несе в собі деякі характерні риси народної музики, латинської вагантиї поезії та григоріанства. Генріх фон Фельдеке вважався серед однодумців взірцем придворної поезії німецькою мовою, завдяки благородному духу свого твору, а також витонченій формі поетичного мистецтва. Важливим для мінезангу був започаткований у Франції придворний роман. Основний твір Генріх фон Фельдеке “Енеїда” об’єднує середньовісньонімецьку мову, інакше кажучи, спілкування єдиною, спільною мовою з лицарськими колами різних місцевостей. Саме у фон Фельдеке можна спостерігати, як створюються на нижньорейнсько-лімбурзькому діалекті невеликі вірші, розраховані на тісне коло читачів. І як унікає поет діалектизмів в “Енеїді” особливо при римуванні [6 : 48]. Він римує та об’єднує слова так, що мова сприймалася як єдина, тому що при переносі рим з нижньорейнсько-лімбурзького діалекту на верхньонімецьку мова стає “нечистою”. Хоча ще рано говорити, що мова йде про передумови літературної мови, але у випадку фон Фельдеке йдеться про мааслендський західносередньонімецький-тюрингський діалекти в одному тексті та спроби їх об’єднати, щоб якомога більше публіки на півночі мовного простору змогли прочитати. Про те, що фон Фельдеке прагнув, щоб його твори були зрозумілими для якомога більшої кількості людей, свідчить той факт, що поет був дуже стриманим у вживанні слів іншомовного походження, зокрема французьких.

Таким чином, “Енеїда” була написана певною мірою нейтральною мовною формою, яка відповідала вимогам нижньорейнського, нідерландського та верхньонімецького читача. Відмітити слід все ж таки, що поет тримав у полі зору не тільки рейнські діалекти, а також тюрингський, де він певний час жив та писав, і розраховував на прихильність лицарської публіки. Цілком можливо зрозуміти його спосіб римування, якщо припустити, що автор знав і враховував особливості верхньонімецьких діалектів [7].

Те, що придворні поети свідомо уникали так званих провінційних римувань, достеменно відомо від поета нижньонімецького походження Альбрехта фон Хальберштадта, який писав верхньонімецькою. Подібні явища спостерігалися у цілої низки середньовісньонімецьких поетів. Один алеманин, що зручно для себе римував лексему *kam*:

nam, gan, зіштовхнувся з критикою баварського читача, для якого діалектне *kom* не римувалося з *nam, gen: han*. Так спостерігаємо ми у Гартмана фон Ауе необдумане вживання рим *kam* на початку його творчості, які він згодом спеціально упускає. Також прослідковується наявність діалектних особливостей від давньовірхньонімецької до сучасної мови, але які повністю відсутні в придворній літературі. На основі цих фактів важко навіть визначити їх більш вузьке ландшафтне походження. Складається враження, що придворні поети досить свідомо відображали свою мову спілкування і враховували мовні інтереси багаточисельної публіки [8:49]. Про широке розповсюдження середньовірхньонімецької поетичної мови свідчать віршовані твори, які виникли на території теперішньої Нижньої Німеччини і написані нижньонімецькими авторами. У нижньонімецьких авторів, так само, як і у верхньонімецьких авторів спостерігається уникання діалектизмів при римуванні, але все ж таки ними вживались характерні для верхньонімецької рими, і з точки зору різних діалектів не вважалися “чистими”. Для тих часів було типовим використання верхньонімецької в нижньонімецьких областях при князівських дворах. Цим ще раз доводиться факт витіснення нижньонімецьких діалектів верхньонімецькою мовою, що проклдала собі шлях ще з Середньовіччя. Бертольд фон Регенсбург згадував в одній зі своїх проповідей, що нижні німці при спілкуванні з представниками верхніх земель повинні розмовляти мовою останніх [9]. Коли вже сама робота канцелярських писарів німецького Середньовіччя доводить, що у багатьох випадках треба було орієнтуватися та враховувати мову інших, тим більше можна припустити, придворно-лицарські поети мали дуже об’ємні знання про особливості різних діалектних областей, тому що всередині невеликого за своєю чисельністю лицарського класу відбувалося різного роду живе спілкування. На королівських зборах, під час військових походів, на придворних святах і турнірах зустрічалися лицарі з різних куточків імперії, заключалися родинні відносини і внаслідок таких подій часто траплялось так, що лицар отримував спадщину і володіння далеко від первинної батьківщини. Так, наприклад, нижньофранківець Генрих фон Фельдеке, південні німці Вольфрам фон Ешенбах і Вальтер фон дер Фогельвейде знаходилися при Тюрингському дворі, який досягнув свого літературного розквіту. Вальтер фон дер Фогельвейде, який час від часу політичною поезією спонукав на високому рівні Штауферську імперську політику при їхньому дворі, мав свою публіку на Віденському дворі Бабенбергерів,

в Тюрингії, у єпископа Пасау, при дворі Вельфенів [10 : 50]. Штауферами володіла ідея ідеальної імперії. Партикулярні тенденції та провінційна вузькість не були властиві Штауферському лицарству. Вже тоді були закладені передумови для певного мовного надландшафтного урівноваження у спілкуванні знаті. Те, що ця середньовірна німецька придворна мова існувала не тільки на письмі й була живою, дійсно розмовною мовою, свідчить той факт, що французькі запозичені слова не перейшли з поезії в поезію, а були взяті з мовного усного вжитку. Доказом цього може бути те, що лексичні одиниці за літерами відповідали фонетичним правилам німецької мови, але й на слух сприймалися з певними відхиленнями: нім. *loschieren* з “sch” франц. *logier* — ‘жити на квартирі’, також частково збережений наголос у суфіксах *-ieren*; *-ie*. Слід враховувати також, що середньовірна німецька поезія була, у першу чергу, декламованою, що представлялась в усній формі та сприймалася на слух.

Але це ще не була класична середньовірна німецька мова з нормованою писемністю. В усякому випадку мали місце надрегіональні тенденції, які могли б привести до німецького мовного єднання верхніх верств населення, якщо б не занепали з кінцем Штауферського розквіту культури. При цьому слід звернути увагу на те, що німецька мова придворних поетів не тільки схилилася до просторових збалансувань, але й була на шляху до літературної мови з точки зору “високої” мови [11 : 50]. У поетичних творах запобігали вживанню вульгаризмів, ненормативної, непристойної лексики, а також прикметників з абстрактним значенням з суфіксами — *ede*: свн. *lengede* ‘довгий’, *wermede* ‘теплій’, які існували в давньовісній німецькій мові та не припинили свого існування в діалектах сучасної мови. Середньовірна німецька придворна мова була стилістично елітарним соціолектом, відповідно літературним функціолектом з вишуканим лексиконом. Багато старих виразів, що продовжували своє існування в героїчному епосі, виходили зі вжитку високої придворної поезії: *recke*, *degen*, *wigant* — ‘герой’, *balt* — ‘мужній’, *ellentrOch* — ‘сміливий’, *moere* — ‘відомий’, *gemeit* — ‘радісний’. У своєму чистому прояві ігноруючи ставилася до стилістичних, місцевих поетичних традицій, як, наприклад, вживання атрибутивного прикметника після іменника: свн. *der helt guot* — ‘добрий герой’. Замість цього демонструє схильність до словотворення, перш за все створювались нові композити, які не належали до повсякденної свн. лексики: *herzenmoere* — ‘відомий серцю’, *minnenkraft* — ‘сила кохання’, *minnenmuot* — ‘сміливість

коханья', *trügevreude* — 'затмарена радість', *wunschleben* — 'бажане життя', *herzenhoere* — 'слухаючий серце', *hochgemüetic* — 'сміливий', *lachenhoere* — 'слухаючий сміх', *minnenblind* — 'засліплений коханням'. Лексичне поле етичних цінностей було заповненим диференційними абстрактними новоутвореннями: *sölde* — ', *triewe* — 'вірність', *høher muot* — 'висока мужність'. Езотеричні утворення типу *edelez herze* — 'благородне серце' в Тристані Готфрида дозволяють провести літературно-мовно забарвлену паралель з *der schönen Seele* — 'красивою душею' [11 : 51]. Уточнюючо-евфимістична тенденція стилю демонструється наданням переваги безособовим виразам, реченням з *man*, пасивним конструкціям та зменшувальним літотичним формам: *do was lützel truren da herrschte wenig Trauern*, що в тексті означає — 'велика радість'. В таких своєрідних придворних формах звертання та привітання відчувається виплеканий стиль спілкування придворного суспільства. Зі слів представниці містичного напрямку метхільди фон Магдебург, це була придворна мова, яку ніколи не чує кухарка (*hovesspräche, die man in dirre küchin nit vernimet*) [12]. Але перші кроки від спонтанної розмовної мови до вишуканої освіченої були зроблені ще в лицарські часи, не дивлячись на панівне становище латинської та французької мов в освіті і при дворах. Безперервності від феодальної класової мови до сучасної літературної мови не було у розвитку та становленні німецької мови.

Власне в Німеччині розрізняють три короткі періоди мінезангу: ранньопридворний 1150–1180 рр.; класичний придворний 1185 р. і пізньокласичний 1210–1250 рр. При цьому слід наголосити, що така періодизація не є безпідставною, та як з появою нового напрямку в мистецтві попередній напрямок завжди може залишатися активним. Періодизація є частіше схематичною і не має при цьому чітких меж. Через формальну відповідність з любовними піснями до мінезангу належать також хрестові та танцювальні пісні.

Високий мінезанг, в якому жінка була піднята до обласроджуючої сили і основним мотивом якого було нерозділене кохання слугуючого поета заміжній дамі, досяг своєї кульмінації з Рейнмаром фон Гагенау. З піснями Вальтера фон дер Фогельвейде до низького мінезангу проникають вже нові мотиви.

Соціальна структура допомогла у прориві та становленні цієї суспільної поезії, яка виступала як міцна літературна угода-конвенція. Поет знаходився у схожому службовому положенні до дами, як васал до свого господаря. Після одруження Фрідріха I з Беатріс Бургунд-

ською лірика трубадурів приходять разом з нею до Німеччини. Соціальний престиж цієї лірики росте сам по собі [9:277].

Також мотив кохання до заміжньої жінки пояснюється устроєм лицарсько-придворного суспільства. Жінка знаходиться в ньому в центрі уваги, особливо в культурному житті — жінки і не лицарі вміли, наприклад, читати. Тільки заміжня жінка могла щось зробити в суспільстві, тому що дівчата виховувалися, зазвичай, у монастирях.

Подальший розвиток поезії, індивідуалізм мистецтва стає наочнішим у реалістично-натуралістичних рисах в поезії Нейгардта і Мейер Гельмбрехта, в піснях Освальда фон Волькенштейна і в обручці Віттенвілера. Чітко прослідковується драма, особливо гра пристрастей [9:281].

Бюргерство приносить також нові мотиви у поезію, але не витримує ніякого порівняння з лицарством. Ставлення до лицарства не змінюється так швидко. Це відбувається скоріше як урівняння нового і старого життєвого почуття, наприклад, *Meistergesang* — 'спів майстра'. Засновником цієї *Berufsdichtung* — 'професійної поезії', носіями якої були переважно ремісничкі цехи, прийнято вважати Генриха фон Мейсена. Основними представниками у XV столітті були Ганс Фольц, Ганс Розенплют, у XVI столітті — Ганс Сакс. Нові форми поезії існували у вигляді маленьких оповідань, римованих речей і прозаїчних хронік. Схильність до реалізму, яку можна вже було відмітити в кінці XIII століття, безсумнівно пов'язана з тим, що більша кількість населення могла читати і писати, освіта стрімко розвивалася у пізньому Середньовіччі [10 : 281]. Різні вікові категорії могли брати участь у культурному житті. Не дивлячись на те, що у пізньому Середньовіччі різні літературні напрямки вже були на шляху звільнення від лицарських моралі та естетики, ще рано було говорити про народну, популярну поезію. У жодній характеристиці не проявляється спонтанна літературна традиція верхніх класів, що заключається в незалежному розумінні та сприйнятті мистецтва народу. Народна пісня має своє коріння у ліриці трубадурів та вагантів, так звані народні книжки були прозаїчними обробками придворних романів.

Кожне представлення літературної епохи повинно відбуватися з урахуванням духовних, історичних і соціальних процесів у суспільстві. Ще за часів класичного Середньовіччя суспільні верстви населення намагалися знайти рівновагу між церквою та імперією, зв'язок між Богом та світом у системі схоластичного мислення, між лицарсько-придворною світською службою і Богослужінням. Такі

чіткі тенденції проникнення у дійсність були дуже помітними у пізньому Середньовіччі. Ідея ідеальної єдності внутрішньої світової картини і зовнішньої організації світу визначали, мабуть, всю добу Середньовіччя. Безумовно, те що вважалося обов'язковим ідеалом у високій придворній поезії, не сприймалось як таке в епоху пізнього Середньовіччя. Перехід класично-придворної до пізньосередньовічної поезії відбувався поступово, протягом декількох століть, захвативши при цьому XIV та XV століття. Не принципово визначають мовні та змістовно-емансипійні моменти перехід до пізнього Середньовіччя, а історичні, соціальні, економічні та наукові сили змінюють зміст та умови літератури. Історично і соціально час переходу до нового етапу стає помітним після падіння з 1230 року імператорської центральної влади. Падіння Штауферської імперії означало для придворно-лицарського суспільства кінець національної класової свідомості. Міжцарів'я приносить німецькій знаті втрату політичної ролі та економічної впевненості. Також за часів правління Рудольфа фон Габсбурга не виправдались сподівання дворянства на новий культурний та політичний розквіт. Під час всебічного падіння політичного порядку на перший план знову виступає церковне навчання та блаженство. Між 1270 та 1325 роками духовна тематика стає визначальною в поезії, церковна література і твори Орденів знаходять далеке поширення.

Але боротьба між конфесіями, за і проти Папи зі всіма наслідками для просвітництва та церкви не могла запропонувати віруючим захисту і підтримки. Наслідком цього став відхід до нової колективної віри та поява блаженних дилетантів у XII та XIII столітті, які сподівалися на містичне, індивідуальне єднання з Богом [13]. Тепер індивідум сам шукав шлях до Бога без церковних розпоряджень, через відсторонення від всього земного, через страждання та аскетизм. Містичні твори є тому підтвердженням. До і поруч містичного руху мирян шкільна церковна філософія, а особливо пізня схоластика намагалися синтезувати християнське вчення і науку, особливо античну філософію. Так, Томас фон Аквін надав теології у свій час раціональний масштаб, який проклав шлях новим знанням у природничих науках. Завдяки схоластиці та номіналізму розвивалися нові способи дослідження в університетах і вищих школах. Вони вважалися третьою духовною складовою середньовічної культури поряд з церквою та імператором. Університети виникли зі схоластичного духу, в них здобувала освіту духовна еліта того часу.

З приходом XIV століття приблизно до 1350 року нове в літературі залишається доступним до огляду, впізнаються сліди старих напрямків. Спроба адаптувати гуманістичні думки і писемність приводять з середини XIV століття до повного занепаду всіх літературних форм і порядків [13].

Література Штауферських часів була обмежена невеликою кількістю імен, а література пізнього Середньовіччя — це історія жанрів і літературних типажів. Великий поетичний успіх окремих авторів малопомітний в той час, зате повчальна, притчева поезія приєднується за змістом і формою до придворної літератури. Поети з бюргерського класу їздять країною, збираючи матеріал для своїх творів. До актуальних тем належать політика, мода, помилки церкви і клериків, занепадаюча мораль того часу. Автори рівняються на лицарсько-придворні ідеали. Інтересом для кочових поетів із соціально невизначеним місцем проживання було не надбання нового, а збереження старого. Хоча описані теми, хвилювання, уподобання та побоювання були сучасними, актуальними саме для їх часу. До творів тієї доби належать повчальна та притчева поезія, такі документи культури, як хроніки, правові книги, релігійна та фахова література. Вона демонструє зацікавленість у дійсності, як насправді відображаються вчення, приповіді духовних і моральних страхів людей [13]. Особливо притчі переймають у свою форму суттєві елементи і функції лірики, хоча при цьому надається перевага алегоричній поезії, любовній алегорії, алегоричній повчальній поезії в фабулі і прикладах.

Взагалі лірика посткласичного і пізньосередньовічного часу та притчева поезія формально-змістовно орієнтуються на норми класової, придворної поезії. Але при цьому їм не вистачає сили самостійного формування, пов'язаних з часом подій і переживань. Лірика залишається консервативною, навіть у бюргерських поетів, наприклад, у Конрада фон Вюрцбурга. Ліричні твори, створені дворянськими поетами пізнього Середньовіччя, такими як Ульрих фон Ліхтенштейн або Освальд фон Вольнштейн чітко демонстрували збереження форм і традицій, але при цьому виражали ідентичними поняттями нове, інше розуміння ідей та дійсності. Так, придворне *wor* вживається Йоганесом Гандлоубом для визначення бюргерської дружини, під лексемою *minne* розуміють бездушне кохання, лексичні одиниці *zuht* — 'виховання, освіта' та *meze* — 'величина, розмір' скоріше сприймаються як книжкові поняття, а не як норми духовного твору. З одного боку, лірика придворної класики у XIV та XV століттях схилилася до великих

рукописних збірок, з іншого боку, служила формальним прикладом стилізованої рими міським майстрам пісні. Зрештою народна пісня зберегла теми й елементи придворного мінезангу і тільки змінювала первісний текст у результаті частого виконання [12 : 13].

Романтиці була знайома поетична душа народу. Духовна лірика та духовна народна пісня того часу виступали контрафактурами — відомі вірші були покладені на відомі мелодії. В піснях об'єднувалися епігонська лірика та пізньосередньовічна притчева поезія кочових поетів.

В епосі також визначальними все ще залишались артус теми, але вони занепали через повчальну і фабульну радість оповідання того часу. Відбувалося довершення придворних вірців. У почесному служінні великим майстрам відбувалось віршування в уточнюючому, прикрашеному стилі освічених епігонів, що втрачали відчуття міри як при оволодінні мовою, так і при подоланні проголошених ними перешкод. При цьому епос переймає типові для того часу риси повчальності. Писемні пам'ятки, особливо проповіді містиків, в яких формується перша поетична мова прози, впливали на епос як зменшені форми новели, шванку та легенди. Це були адекватні для свого часу форми, в яких переплітались реалізм і блаженство, бажання вигадування та розповідь непристойностей [13 : 22].

Новела та шванк, завдяки Штрікеру та Конраду фон Вюрцбургу, знайшли широке розповсюдження в суспільстві, навіть коли не дивлячись на претензійні повчання або попередження, могли відпускати злі жарти та неприкриту еротику. Хроністика того часу призвела поступово до розпаду прозових придворних епосів для дворянської публіки, у той час коли бюргерський клас насолоджувався прозаїчними народними книгами.

Що стосується драми, починаючи з XII століття, відомі духовні драми з самого початку фіксувались латинським шрифтом, в XIV та XV століттях передавались німецькою мовою. В них розширювались сюжетні лінії, збагачувались реальними сценами та фігурами, збільшувалась тривалість і використовувалась під час церковних свят, які продовжувались декілька днів. Церковні заходи залишались мабуть вирішальними для великодніх, містичних і пристрасних ігор. При цьому слід зазначити, що розширення сцен відбувалося за рахунок уявлення загальної біблійської історії світу та його зцілення [12 : 22].

Світогляд, розуміння та сприйняття світу і дійсності рішуче змінилися у пізньому Середньовіччі у порівнянні з часом до 1230

року. Світ став дійсністю людини, він більше не був статичним, а навпаки змінним, облудним, при всій радості існування вселяючим невпененість, тому що він не знімає заборону на прямиий погляд у потойбічний світ. Для життя і суперечливості в світі людина потребує наставляння та управління. Все це вона отримувала у вигляді повчальної поезії, легенди, алегорії, зцілюючої драми, фабули та притчі. Вищеназвані жанри набагато краще відчували та передавали сцени життя та життєві страхи і переживання пізнього Середньовіччя, ніж ідеалізуючі літературні твори великих придворних попередників.

Але, не дивлячись на протиріччя, все ж таки були відсутні конкретні, ідеальні провідні картини, не було центру та загального знаменника.

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, можна сказати, що дисонанси, протиріччя та контрасти визначали літературні напрямки того часу. Поруч зі світовою радістю знаходився світовий страх, поряд з простою чуттєвістю в поезії шванків — пристрасні пошуки Бога в наставницькій релігійній літературі, яка розповсюджувала паралельно релігійну культуру в багатогранних формах. Порядок і сприймання пізньосередньовічної споживчої літератури розглядалися з точки зору сфер буття та життєвих форм, так як межі між поезією та фаховою літературою не були чітко визначеними. Виокремлювалась в той час наукова та ділова література [13 : 23].

При цьому слід пам'ятати, що література пізнього Середньовіччя ще мало досліджена. Лише ґрунтовний аналіз перш за все прози та фахової прози XIV — XV може принести бажане розширення кругозору, що стосується не тільки літератури, а також і мови середньовіччя.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Бублик В. Н. Історія німецької мови. — Вінниця: Нова книга, 2004. — 266 с.
2. Левицький В. В. Історія німецької мови. — Вінниця: Нова книга, 2007. — 214 с.
3. Bach, Adolf Geschichte der dt.Sprache, Quelle&Meyer Heidelberg,1956. — S. 360.
4. Dhondt, Jan Das frühe Mittelalter B.10. — Fischer Taschenbuch Verlag Frankfurt/M.,1990. — S. 397.
5. Dhondt, Jan Das Hochmittelalter B.11. — Fischer Taschenbuch Verlag Frankfurt/M.,1991. — S. 349.
6. Erben, Johannes Einführung in die deutsche Wortbildungslehre. — Erich Schmidt Verlag GmbH & Co. — Berlin. — 2006. — S. 205.

7. Ehrismann Otfried Einführung in das Werk Walters von der Vogelweide. — WBGI Darmstadt, 2008. — S. 144.
8. Ernst Peter Deutsche Sprachgeschichte, Ebner&Spiegel GmbH,Ulm. — 2005. — S. 254.
9. Oksaar Els, Mittelhochdeutsch. — Almquist&Wiksell, Stockholm. — 1965. — S. 542.
10. Paul Hermann Sprachgeschichte. — Halle a.S.Verlag von M.Niemeyer- 1909. — S. 428.
11. Polenz Peter Geschichte der deutschen Sprache. — Walter de Gruyter Berlin. — 2009. — S. 224.
12. Pretzel Ulrich Mittelhochdeutsche Bedeutungskunde, Carl Winter Heidelberg, 1982. — S. 296.
13. Eine neue Geschichte der dt.Literatur hrsg.von Berlin University Press, 2007. — S. 1219.